

Aldona Chlewicka

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Działalność bibliotek uniwersyteckich w obszarze kultury

Biblioteki są instytucjami działającymi w sferze i na rzecz kultury. Działalność kulturalna w rozumieniu ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. Nr 114, poz. 493) polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury. Zakres działania bibliotek został określony ustawą z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539). W świetle art. 3 ustawy „Biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej”. Dodatkowe odwołanie znajduje się w art. 2: „W zakresie nie uregulowanym ustawą do bibliotek stosuje się odpowiednio przepisy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej”. Zapisy te determinują działalność bibliotek jako instytucji kultury i w obszarze kultury.

Biblioteki akademickie podlegają ponadto ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.). Art. 13 ust. 1 określa podstawowe zadania uczelni. Należy do nich m.in. upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki, kultury narodowej i techniki, w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych. Miejsce biblioteki akademickiej na uczelni zostało określone w art. 88

ust. 1: „W uczelni działa system biblioteczno-informacyjny, którego podstawę stanowi biblioteka. Organizację i funkcjonowanie systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni, w tym zasady korzystania z niego przez osoby niebędące pracownikami, doktorantami lub studentami uczelni, określa statut”.

Dalsze szczegółowe regulacje dotyczące zadań bibliotek zawierają ich regulaminy organizacyjne. Na ogół nie występują w nich odniesienia do działalności kulturalnej. Nie zawierają ich regulaminy bibliotek uniwersytetów np. Warszawy, Gdańska, Bydgoszczy¹. Wzmianka o kulturalnych zadaniach pojawia się natomiast we wstępie do regulaminu organizacyjnego Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu (BUWr): „Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, jedna z największych bibliotek w Polsce, bogata w unikatowe zbiory dawnego i nowego piśmiennictwa światowego i polskiego – w tym spuściznę dawnych bibliotek Wrocławia i Śląska – jest ważną instytucją naukową i kulturalną służącą uczonym, studentom i całemu środowisku. [...] Stanowiąc część uniwersalnego dorobku kultury i nauki, księgozbiór Biblioteki podlega szczególnej ochronie”. W dalszej części regulamin organizacyjny BUWr zakłada m.in. „promocję i popularyzowanie Biblioteki – jej zbiorów, zasobów i usług; konserwację, restaurację i zabezpieczanie na innych nośnikach oraz promowanie zbiorów współtworzących Narodowy Zasób Biblioteczny, a także innych cennych zbiorów Biblioteki; współpracę z instytucjami posiadającymi zasoby narodowego dziedzictwa kultury”².

Coraz częściej za to w strukturach bibliotek pojawiają się oddziały, które w nazwie odwołują się do kultury. W maju 2008 r. zarządzeniem Rektora Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy powstała Pracownia Dziedzictwa Kulturowego Kresów Wschodnich. Jej zbiory dokumentują przede wszystkim okres dwudziestolecia międzywojennego i czasy II wojny światowej na Kresach Północno-Wschodnich Rzeczypospolitej. Z kolei zarządzeniem nr 4/2009 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 29 stycznia 2009 r. w BUWr został utworzony Oddział Naukowej Dokumentacji Dziedzictwa Kulturowego. Działalność Oddzia-

---

¹ Zob. regulaminy organizacyjne bibliotek uniwersytetów: warszawskiego, gdańskiego oraz Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (dostępne w bibliotekach i na ich stronach internetowych).

² Regulamin organizacyjny systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Wrocławskiego. Zarządzenie nr 28/2007 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 1 marca 2007 r. wprowadzające Regulamin organizacyjny systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Wrocławskiego, zał. nr 1.

łu możliwa była dzięki dofinansowaniu przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach trzech projektów badawczo-rozwojowych: „Śląskie Archiwum Ikonograficzne”, „Interaktywna multimedialna bibliografia Śląska” oraz „Ornamenta Poloniae Mediaevalia – Sztuka średniowieczna na ziemiach polskich”.

Jednak mimo tego, że zarówno statuty uczelni, jak i regulaminy organizacyjne bibliotek odwołują się przede wszystkim do działalności naukowej i dydaktycznej, biblioteki akademickie odgrywają ważną rolę w upowszechnianiu kultury. Dowodem na to są liczne podejmowane przez nie przedsięwzięcia o charakterze kulturalnym. Na potrzeby artykułu poddano analizie działalność wszystkich bibliotek uniwersytetów ogólnych. Przedstawiono najbardziej charakterystyczne przejawy aktywności bibliotek w obszarze kultury. Informacje o niej zaczerpnięto ze sprawozdań, biuletynów, stron domowych i oficjalnych kont na portalach społecznościowych.

Imprezy cykliczne

Niektóre imprezy wpisały się na stałe w repertuar bibliotek akademickich. Do regularnie podejmowanych zadań należy organizacja Światowego Dnia Książki, Dnia Bibliotekarza i Tygodnia Bibliotek. Imprezy promowane przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (SBP) – organizację, której jednym z zadań jest dążenie do zachowania piśmiennictwa dla kultury narodowej i rozwoju czytelnictwa³ – zakorzeniły się w kalendarzu imprez bibliotecznych.

Światowy Dzień Książki

Jednym z ważniejszych wydarzeń w bibliotekach są obchody 23 kwietnia każdego roku Światowego Dnia Książki. Święto to ustanowione zostało w 1995 r. przez UNESCO, choć jego historia sięga 1926 r.⁴ Zainspi-

---

³ Statut Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich uchwalony na Krajowym Zjeździe Delegatów SBP w Konstancinie-Jeziornie w dniu 31 maja 2009 r.

⁴ 23 kwietnia jest hucznie obchodzonym oficjalnym świętem narodowym w Hiszpanii od 1930 r. Z okazji dnia jej patrona – św. Jerzego w tym dniu kobiety obdarowywano czerwonymi różami, mającymi symbolizować krew pokonanego przez św. Jerzego smoka, a z czasem kobiety zaczęły odwzajemniać się mężczyznom podarunkami w postaci książek.

rowani nim bibliotekarze Uniwersytetu Warszawskiego zorganizowali w 2012 r. bardzo interesującą kampanię społeczną pod tytułem „Czytaj! Zobacz więcej”. Jej celem było zwrócenie uwagi na książkę, pytanie o sposób jej postrzegania i miejsce czytania w życiu człowieka. W akcję zaangażowali się znani pisarze, aktorzy i dziennikarze, m.in. Andrzej Seweryn, Karolina Gruszka, Andrzej Nejman, Joanna Brodzik, Michał Żebrowski i Janusz L. Wiśniewski, którzy próbowali pozornie odwieść użytkowników biblioteki od czytania. Przygotowane z tej okazji spoty, zamieszczone na serwisie YouTube, były także emitowane przez polską telewizję i posłużyły za przykład akcji organizowanych na Światowy Dzień Książki⁵. W Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego (BUW) akcji „Czytaj! Zobacz więcej” towarzyszyło wspólne czytanie w ogrodach BUW z udziałem m.in. Ingi Iwasiów, Krystyny Czubówny czy Piotra Matywieckiego.

Dzień Bibliotekarza

Kolejne święto to ogólnopolski Dzień Bibliotekarza i Bibliotek przypadający na 8 maja. Po raz pierwszy obchody zorganizowano z inicjatywy SBP w 1995 r. Impreza początkowo skierowana była do bibliotekarzy. Dzień uświetniano specjalnymi wykładami dla pracowników bibliotek, spotkaniami z autorytetami naukowymi, jak również wyjazdami o różnym charakterze. Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu (BU UAM) organizuje co roku wyjazd szkoleniowo-integracyjny dla swoich pracowników – w 2011 r. do Rogalina i Zbrudzewa. Podobne propozycje ma dla swoich pracowników Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. W 2010 r. wspólnie z Akademickim Kołem SBP w Lublinie zorganizowała wycieczkę z cyklu „Poznajemy miasta Lubelszczyzny”. Trasa wiodła przez Horodło, Hrubieszów i Tomaszów Lubelski do Bełżca.

Tydzień Bibliotek

Z czasem majowe obchody stały się przyczynkiem do przedsięwzięć popularyzujących książki, biblioteki i czytelnictwo. Corocznie około 8 maja

---

⁵ *Czytaj! Zobacz więcej*, www.youtube.com/watch?v=CatLpOUHwmE&feature=relmfu [25.10.2012]. Oficjalny spot na YouTubie obejrzało w ciągu 2 tygodni ponad 200 tysięcy osób.

ogłaszany jest przez SBP Tydzień Bibliotek. Każda edycja odbywa się pod innym hasłem:

- w 2012 r.: „Biblioteka ciągle w grze!”,
- w 2011 r.: „Biblioteka zawsze po drodze, nie mijam – wchodzę”,
- w 2010 r.: „Biblioteka – słowa, dźwięki, obrazy”,
- w 2009 r.: „Biblioteka to plus”,
- w 2008 r.: „Biblioteka miejscem spotkań”⁶.

Obszerną ofertę, stosownie do hasła „Biblioteka zawsze po drodze, nie mijam – wchodzę”, przygotowała w 2011 r. Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego (BUZ). W gmachu głównym Biblioteki zorganizowano wystawę fotografii pt. „Czytamy przez całe życie” Marii Januszewicz, w filiach – Galerię Grafiki Biblioteki Sztuki Ryszarda Otręby „Wyodrębnienie znaku”, w jednym z budynków uczelni – wystawę poświęconą inicjatywie Tygodnia Bibliotek. Odbyły się ponadto prezentacje zbiorów BUZ: XIX-wiecznych czasopism polskich, najcenniejszych skarbów („Książki cenniejsze od złota”) oraz elektronicznych zasobów BUZ i Zielonogórskiej Biblioteki Cyfrowej („Biblioteka bez papieru”). Dodatkową atrakcją była wycieczka do Drezna zorganizowana pod hasłem „Zwiedzamy zabytki naszych sąsiadów”.

W Bibliotece Głównej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy (BG UKW) nie ma przedstawicielstwa SBP, także żaden z pracowników nie należy do tej organizacji. Pomimo to, w 2010 i w 2011 r. dyrekcja Biblioteki, doceniając wysiłek i wkład SBP w działalność na rzecz rozwoju i popularyzacji czytelnictwa, postanowiła zorganizować edycję święta w BG UKW. Decyzja została podjęta z uwagi na rosnące potrzeby kulturalne społeczności akademickiej. Z tej okazji przygotowano program skierowany zarówno do studentów, jak i pracowników, a także osób, które nie były stałymi czytelnikami. W prace organizacyjne włączył się zespół pracowników i studentów z Katedry Informacji Naukowej i Bibliologii. W 2011 r. hasło Tygodnia było obszerne „W bibliotece o...”. W pierwszym dniu, poświęconym oprawom, odbyły się: wkład i wystawa poświęcone cennym oprawom z kolekcji Biblioteki oraz prezentacja maszyn i urządzeń introligatorskich z kolekcji Leszka Knyrka (firma „Binda”, Bydgoszcz). Kolejne dni poświęcono innym zagadnieniom powiązanim ze słowem pisanym. Zaproszony dr inż. Jerzy Duda z Krakowa – Wielki Mistrz Rycerskiego Zakonu Bibliofilskiego z Kapitułą Orderu Białego Kruka, bibliofil, filatelista, właściciel wspaniałych ko-

---

⁶ Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, www.sbp.pl [25.10.2012].

lekcji cracovianów – wprowadził słuchaczy w świat znaków pocztowych tematycznie związanych z pismem, książką i biblioteką. Na jednym ze spotkań zaprezentowano po raz pierwszy projekt „Pamięć Bydgoszczan – archiwum historii mówionej”, zainicjowany przez BG UKW oraz Fundację dla Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego. Wydarzeniom tego tygodnia towarzyszyły prezentacje książek i kiermasze, m.in. wydawnictwa „Margrafen” specjalizującego się w publikacjach albumowych o Bydgoszczy.

Nocne spotkania

Coraz częściej biblioteki uniwersyteckie korzystają z wzorcowych imprez kulturalnych, by uatrakcyjnić swoją ofertę usług. Jedną z nich jest Noc Muzeów. Głównym celem przedsięwzięcia jest stworzenie platformy kontaktu muzeów, sztuki i odbiorców. Pierwsza Noc Muzeów odbyła się w Berlinie w roku 1997, a od 2001 r. przekształciła się w imprezę o zasięgu ogólnoeuropejskim, w której obecnie bierze udział ponad 100 miast (od 2003 r. także w Polsce – pierwszy był Poznań). Od 2006 r. patronat nad nią sprawuje Rada Europy.

Po raz pierwszy Noc w BUW zorganizowano w 2011 r. W 2012 r. impreza odbyła się po raz kolejny. W ogrodach Biblioteki, dzięki Fundacji Pala Art Projects oraz głównemu sponsorowi – PKN ORLEN S.A., otwarto instalację rzeźbiarską Darka Pali „Drzewa dla Warszawy 2012”. Patronat honorowy nad projektem objęły: Ambasada Stanów Zjednoczonych oraz Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Biblioteka udostępniła również swoje ogrody na potrzeby piątego międzynarodowego spotkania performerów „Piękne kłamstwa”. Zgromadziło ono kilkudziesięciu artystów z wielu krajów, podejmujących w swoich wystąpieniach współczesne tematy, nie tylko z obszaru sztuki. W czasie Nocy Muzeów imprezy odbywały się jednocześnie w wielu miejscach. Zorganizowano wystawy:

- w Gabinecie Rycin – widoków dawnej Warszawy,
- w Gabinecie Rękopisów – rękopisów poświęconych sławnym pisarzom i miejscom ich pobytu w stolicy; publiczności pokazano autografy m.in. Ignacego Krasickiego, Marii Dąbrowskiej, Stefana Żeromskiego i Krzysztofa Kamila Baczyńskiego,
- w Gabinecie Starych Druków – 114 druków przedstawiających ewolucję formy książki i jej estetyki,
- w Gabinecie Zbiorów XIX Wieku – twórczości Bolesława Prusa w 100. rocznicę śmierci pisarza,

– w Gabinetcie Zbiorów Kartograficznych – „Z panem Wokulskim spacerkiem po Warszawie i Paryżu. Śladami *Lalki* Bolesława Prusa na planach miejskich epoki Fin de siècle’u”.

Pracownia Konserwacji i Renowacji zaprezentowała z kolei, pod hasłem „SPA dla książek”, urządzenia, sprzęt i metody stosowane w pracy konserwatorów.

Noc Muzeów to impreza, która z czasem została zaadaptowana przez biblioteki na ich potrzeby i dziś występuje w kilku odmianach. Szerszy zakres ma impreza organizowana od 2008 r. w Bibliotece Uniwersytetu Rzeszowskiego (BUR)⁷. Obchodzona jest jako doroczne święto Bibliotekarzy i Przyjaciół BUR. W programie z 2011 r. „Nocy Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego” znalazły się m.in.: rowerowy rajd, opowieści o podróży do Boliwii, Sudanu, Indii, Teatr Portretu i Karykatury, tajski carving, czyli rzeźba w owocach, aukcja dzieł sztuki, loteria fantowa, koncerty, tajniki pisma japońskiego i taneczne warsztaty. Natomiast BU UAM z okazji Tygodnia Bibliotek zorganizowała „Wieczór Biblioteki Uniwersytetu Adama Mickiewicza”, połączony ze zwiedzaniem gmachu Biblioteki, wykładami i prezentacją muzyki.

Kolejną „nocną” odmianą jest akcja otwierania biblioteki dla użytkowników o tej właśnie porze doby, szczególnie w czasie sesji egzaminacyjnych na uczelniach. Przykładem może być impreza „BUŁ-y”, czyli Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. W ramach „nocnego zakuwania” studenci mogli w godzinach dodatkowych, tj. od 20.00 do 24.00, korzystać z księgozbiorów uczelni. Noc w bibliotece staje się także często okazją do przeprowadzenia akcji abolicji dla czytelników, np. w BUR pod hasłem: „Jedyna okazja oddania zaległych książek pod osłoną nocy!”⁸.

Sukces Nocy Muzeów stał się także inspiracją do zorganizowania na uczelniach Nocy Naukowców. Przykładem tego jest Śląska Noc Naukowców z 2010 r. W ramach imprezy w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego (BUŚ) odbyły się m.in. warsztaty „Sztuka szukania – w labiryncie Internetu” oraz prezentacje „Jak powstaje biblioteka cyfrowa” i „Książka jako dzieło sztuki”.

---

⁷ *Noc Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego*, www.nocbur.univ.rzeszow.pl [25.10.2012].

⁸ Abolicja, czyli zwolnienie czytelników z opłat za przetrzymywanie książek. Opłaty pobierają obecnie wszystkie biblioteki akademickie. Ma to na celu dyscyplinowanie czytelników, którzy w wyznaczonym terminie nie oddają książek. Rodzaje opłat i ich wysokość określane są w regulaminach i cennikach opłat bibliotek. Zob. np. regulamin korzystania ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego, www.lib.uni.lodz.pl/infobul/regulamin.pdf [25.10.2012].

Festiwal nauki

Festiwale nauki to znakomita okazja do działalności kulturalnej i biblioteki uniwersyteckie włączają się aktywnie w ich przygotowanie. W 2012 r. w ramach IX Bałtyckiego Festiwalu Nauki w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Gdańskiego (BG UG) odbyły się wystawy, warsztaty i prezentacje, m.in.:

- zwiedzanie nowo wybudowanego gmachu BG UG,
- wystawa „Wybierz mnie” – promująca czytelnictwo,
- pokaz konserwacji zabytkowych obiektów ze zbiorów Biblioteki – „Sztuka przywracania życia”,
- prezentacja zasobów cyfrowych – „Był sobie Gdańsk – życie miasta i mieszkańców w zbiorach cyfrowych”,
- prezentacja umiejętności introligatorskich – „Apla, bukram, preszpan – sekrety introligatorni”,
- warsztaty dla użytkowników „Własna zakładka nie lada gratka” i „Wymyślam, kreślę, czaruję – własną okładkę projektuję”.

Koordinacją imprez odbywających się w ramach Festiwalu Nauki w BUWr zajmuje się od lat Ewa Pitak. W 2012 r. z okazji Dolnośląskiego Festiwalu Nauki przygotowano wystawę rękopisów „Odkrywanie świata”, wystawę kartografii „Odkrywanie horyzontu geograficznego”, jak również imprezę „Austria czyta dzieciom” z okazji 20-lecia Biblioteki Austriackiej.

Ochrona dziedzictwa kulturowego

Największe jednak zasługi mają biblioteki uniwersyteckie w dążeniu do zachowania dziedzictwa kulturalnego, jego popularyzacji i powszechnego udostępniania. W ostatnich latach dotyczy to przede wszystkim obszaru digitalizacji. Biblioteki samodzielnie bądź we współpracy z innymi instytucjami tworzą biblioteki cyfrowe. Jest ich obecnie kilkadziesiąt. Do największych należą: Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa (z udziałem Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza), Śląska Biblioteka Cyfrowa (Uniwersytet Śląski), Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu i Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) oraz Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa (Uniwersytet Zielonogórski). Do stałych działów tych bibliotek należą: dziedzictwo kulturowe i regionalia, w których publikuje się setki cennych materiałów:

dawnych roczników czasopism, map, starych druków, rękopisów itp. Powstało także kilka projektów międzynarodowych, m.in. Manuscriptorium (w ramach programu ENRICH), do którego dołączyła BUWr. Celem „Manuscriptorium” – europejskiej biblioteki cyfrowej manuskryptów jest stworzenie, poprzez dostęp do wszystkich typów istniejących dokumentów cyfrowych, wirtualnego środowiska badań. Projektem objęte są manuskrypty, inkunabuły, stare druki, mapy i in.⁹

Interesujące projekty Warszawy i Bydgoszczy kierują uwagę użytkowników na nowe zadania bibliotek w zakresie archiwizacji cyfrowej źródeł: fotograficznych i wspomnień. Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie uczestniczy w projekcie „FotoRejestr” realizowanym od 2010 r. przez Fundację Archeologia Fotografii. Celem projektu jest popularyzacja idei archiwizacji zbiorów fotograficznych oraz odnalezienie i promocja ciekawych kolekcji prywatnych i instytucjonalnych w Warszawie¹⁰. Natomiast projekt „Pamięć Bydgoszczan – archiwum historii mówionej”, realizowany w BG UKW, ma na celu rejestrowanie, opracowywanie, udostępnianie i upowszechnianie opowieści dotyczących Bydgoszczy poprzez utworzenie bazy nagrań audio i wideo z relacjami. Działania wsparł finansowo Urząd Miasta Bydgoszczy.

Działalność wystawiennicza

Wystawy wpisały się na trwale w działalność bibliotek akademickich. W kilku bibliotekach utworzono galerie, np. w BUW funkcjonuje Galeria Plakatu Polskiego i Galeria pod Wielkim Świetlikiem. W innych bibliotekach wystawy prezentowane są w holach, salach wystawowych, czytelniach, wyznaczonych obszarach wolnego dostępu. Wystawy to najczęstsza masowa bezpośrednia forma komunikowania się bibliotek z użytkownikiem. Wykorzystywane są wszelkie okazje do ich organizacji, np. w BUŚ (Biblioteka i Czytelna Brytyjska) w listopadzie 2009 r. odbyła się europejska wystawa „Alter Ego”, w grudniu 2009 r. inna: „Multicultural” – obie dotyczące problemów wielokulturowości. Najczęściej jednak celem wystaw jest prezentacja własnych zbiorów biblioteki: darów, cennych zbiorów specjalnych (rękopisów, starych druków, muzykaliów itp.). Równie często prezentowany jest dorobek naukowy pracowników uczel-

⁹ Manuscriptorium, www.manuscriptorium.com [28.10.2012].

¹⁰ FotoRejestr, www.fotorejestr.net [28.10.2012].

ni z okazji promocji czy jubileuszy. Przygotowywane są także prezentacje pośmiertne twórczości naukowców i artystów. W Bibliotece Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (UMK) w 2011 r. zorganizowano wystawy upamiętniające dra Henryka Baranowskiego, mgr Wandę Perczak, prof. Alicję Górską-Bryllas i prof. Romana Ingardena. Wystawy towarzyszą często konferencjom organizowanym przez uczelnie albo same biblioteki. W listopadzie 2009 r. w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej miały miejsce wystawy z okazji konferencji „Lublin a książka – centrum i peryferie”. Przedstawiono na nich archiwalia Kapituły Orderu Białego Kraka ze Słonecznikiem, *Rara et curiosa* ze zbiorów Zbigniewa Józwicka oraz druki bibliofilskie Antoniego Dudka.

Dużą popularność zyskały w bibliotekach wystawy fotografii, przede wszystkim ze względu na łatwość pozyskania materiałów (m.in. od pracowników uczelni, studentów) i możliwości prezentacji. Często organizowane są ekspozycje o tematyce podróżniczej bądź przyrodniczej. Okazją jest choćby możliwość pokazania zdjęć nagrodzonych w konkursie „World Press Photo”. W 2011 r. Biblioteka UMK wspólnie z Muzeum Przyrodniczym UMK zorganizowała w ramach IV Międzynarodowego Festiwalu Fotografii Przyrodniczej „Sztuka Natury” prezentację zdjęć „Światło i Przyroda” Michała Budzyńskiego.

Powszechne są wystawy malarstwa, które gromadzą nie tylko studentów i pracowników uczelni, ale także miłośników sztuki i środowiska lokalnych artystów. Organizowane są wernisaże, np. malarstwa pt. „Sosny tańczą poloneza” w ramach inauguracji obchodów 60-lecia Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Opolskiego (UO) w 2011 r. Czasem wernisaż staje się okazją do szerszej promocji sztuki. Formułę inauguracji wystaw malarstwa i fotografii artystycznej (np. izohelii Jerzego Riegla) w BG UKW rozszerzono do dłuższych spotkań z cyklu „W bibliotece o sztuce”. Od 2008 r. ukształtowało się grono systematycznie uczestniczących w nich osób, m.in. przyjaciół Biblioteki, ale także artystów i miłośników sztuki. W 2009 r. przy okazji otwarcia wystawy malarstwa Jerzego Puciaty „Ku światłu” odbyła się dyskusja panelowa o sztuce niezależnej „Wolność sztuki – sztuka wolności”. Kolejna wystawa z 2009 r. zaowocowała serdecznymi kontaktami z krakowskim malarzem, prof. Jerzym Świecimskim. Biblioteka otrzymała w darze od artysty 60 obrazów, ostatnie tuż przed jego śmiercią, na początku 2012 r.

Kluby literackie

Podstawową działalnością kulturalną bibliotek jest popularyzacja czytelnictwa. Biblioteki uniwersyteckie, z których korzystają osoby poszukujące konkretnej literatury do celów dydaktycznych lub badań naukowych, rzadziej angażują się w podobne działania na polu kultury. Popularyzacja czytelnictwa odbywa się głównie poprzez spotkania z autorami, promocje książek, przedstawianie dorobku laureatów nagród, np. Nike. Wystawa związana z przyznaniem tej nagrody w 2011 r. została zorganizowana m.in. przez Bibliotekę Główną UO. Ponadto biblioteki udostępniają swoje pomieszczenia i czas pracowników na przygotowanie konkursów, np. recytatorskiego „Poezja i proza na wschód od Bugu” w Bibliotece Wydziału Filologicznego UO w 2011 r. Jednak duża część imprez popularyzatorskich odbywa się w ramach obchodów Tygodnia Bibliotek. Biblioteki także chętnie dzielą się z użytkownikami informacjami o nowościach wydawniczych i swoich ostatnich nabytkach. Na I piętrze nowego gmachu Biblioteki Jagiellońskiej (BJ) w gablotach prezentowane są ostatnie nabytki, które już zostały przygotowane do udostępniania. Wystawa jest zmieniana co dwa tygodnie, a data najbliższej zmiany jest podawana w gablotach. Czytelnicy mogą te książki rezerwować w Komputerowym Katalogu Zbiorów Bibliotek Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Biblioteki uniwersyteckie przygotowują przede wszystkim ofertę kulturalną dla dojrzałych czytelników, rozwijając ich dotychczasowe kompetencje czytelnicze w zakresie odbioru tekstów literackich i naukowych. Jedną z form tej oferty są kluby literackie organizowane w postaci regularnych spotkań, podczas których odbywają się promocje książek, prezentacje multimedialne, spotkania z pisarzami, kiermasze wydawnictw. Przykładem może tu być Salon Literacki „Jagiellonki”. W 2010 r. podczas spotkań w sali konferencyjnej BJ odbyły się: prezentacja i promocja książek: *Mistrz Teofil Ociepka* Seweryna A. Wisłockiego, *Naszyjnik królowej a sprawa polska, czyli skąd się wziął Chopin* Piotra Mysłakowskiego i Andrzeja Sikorskiego, *Krakowskim szlakiem Fryderyka Pautscha* Zofii Bednarskiej i Tadeusza Z. Bednarskiego oraz albumów: *Świat Kresów* i *Banderia Prutenorum*. Interesujący przebieg miało spotkanie z poetą Michałem Zabłockim, autorem tekstów wielu piosenek, m.in. *Cichosza*, *Naprawdę nie dzieje się nic* czy *Bracka*, który opowiadał o akcjach poetyckich z serii „Multipoezja” i serwisie poetyckim www.eMultipoetry.eu. Z kolei „Klub pod Otwartą Księgą” w BUW zaprasza na spotkania kilka razy w roku. Goście reprezentują różne sfery

twórczości: od naukowej, przez literacką, po artystyczną. W 2012 r. poruszane były tematy przyszłości bibliografii jako dyscypliny badawczej i praktyki, działalności ICAM (International Confederation of Architectural Museums), wystawy stanisławowskiej na Zamku Królewskim w Warszawie, historii i działalności rodu Kościelskich.

Mniej oficjalny charakter ma „babski” (tak o nim mówią klubowiczki) klub książki działający w BG UKW. Bibliotekarki i zaprzyjaźnione miłośniczki czytania postanowiły rozmawiać na temat książek tylko w gronie kobiet, wychodząc z założenia, że kobiety czytają inaczej i co innego niż mężczyźni. Wiosną 2012 r. odbyły się pierwsze spotkania. Oprócz lektury obowiązkowej dyskutuje się o ostatnio przeczytanych książkach i utworach szczególnie wartych polecenia.

Inne formy działalności kulturalnej

Od końca lat 90. XX w. wzniesiono w Polsce wiele nowych gmachów bibliotek akademickich. Nową jakość pod tym względem wyznaczył budynek Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego projektu architektów Marka Budzyńskiego i Zbigniewa Badowskiego. Do dziś pozostaje wzorcowym połączeniem funkcjonalności naukowej, estetycznych wrażeń i organizacji przestrzeni dostosowanej do potrzeb społecznych. Dodatkowym atutem są wspaniałe ogrody mieszczące się także na dachu budynku, zaprojektowane przez architekta krajobrazu Irenę Bajerską otwarte w 2002 r. To jeden z największych (1 ha) i najpiękniejszych ogrodów dachowych w Europie. Budynek BUW wpisał się w panoramę Warszawy i jest niezwykle ważnym miejscem na mapie kultury. Jego charakterystyczne wnętrza są bardzo często wykorzystywane przy realizacji programów telewizyjnych, spotkań czy filmów. Także nowe gmachy bibliotek innych ośrodków uniwersyteckich, m.in. Rzeszowa, Gdańska, Katowic, Krakowa, wyznaczają nowe trendy w architekturze publicznej. Wiele z nich otrzymało specjalne nagrody, m.in. SARP. Są bardzo chętnie zwiedzane przez uczestników konferencji, bibliotekarzy, wycieczki szkolne i osoby indywidualne. Ceremonie ich otwarcia są dużym wydarzeniem w życiu społeczności akademickich i mają bardzo uroczysty przebieg. Otwarcie Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku w czerwcu 2005 r. rozpoczęły wystąpienia: J.M. Rektora Uniwersytetu w Białymstoku prof. dra hab. Marka Gębczyńskiego, Jego Ekscelencji ks. biskupa Wojciecha Zięby, Jego Ekscelencji Jakuba – bi-

skupa białostockiego i gdańskiego, jak również wojewody podlaskiego Marka Strzalińskiego, prezydenta Białegostoku Ryszarda Tura i dyrektora biblioteki dra Jerzego Halickiego. Następnie goście, pracownicy naukowcy, pracownicy biblioteki i mieszkańcy Białegostoku zwiedzili nowy gmach. Z tej okazji w holu biblioteki została otwarta wystawa „Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w latach 1968-2005”.

Nowe gmachy bibliotek stwarzają szczególne warunki do organizacji koncertów. BUW przygotowuje ofertę programową z portalem Kultura.uw. Co roku w lipcu wspólnie zapraszają na odbywające się raz w tygodniu „Lipcowe koncerty w BUW”. Organizowane są także specjalne imprezy muzyczne, np. wspólnie z Towarzystwem im. Mariana Sawy – koncert z okazji przekazania do Archiwum Kompozytorów Polskich BUW spuścizny kompozytorskiej prof. Mariana Sawy (1937-2005). Uroczystości towarzyszył wykład mgr Julity Kosińskiej na temat twórczości kompozytora oraz wystawa jego autografów. W bibliotekach odbywają się także niewielkie spektakle teatralne. W 2011 r. w Czytelni BG UKW wystawiono monodram *Ja jestem Żyd z Wesela* w wykonaniu aktora Teatru Polskiego w Bydgoszczy Mieczysława Franaszka.

Wiele mówiący tytuł projektu – „Biblioteka Kulturalna”, realizowanego w Bibliotece Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, kryje w sobie działania podejmowane w kilku obszarach. Jednym z nich jest prezentacja filmów, zarówno klasyki, jak i wywodzących się z nurtu współczesnego kina autorskiego. W ubiegłych latach odbyło się wiele pokazów filmów, np. takich, jak: *Casablanka*, *Ptaki*, *La Strada* oraz *Młyn i Krzyż* Lecha Majewskiego, *Melancholia* Larsa von Triera czy *Noc na ziemi* Jima Jarmusha. Drugi obszar obejmuje popularnonaukowe wykłady o muzyce, jej gatunkach, nurcie tworzenia coverów znanych melodii, o scenicznych rytuałach w muzyce metalowej, o Grunge’u i o muzyce pop.

Część bibliotek angażuje się w przedsięwzięcia o charakterze wydawniczym. W Bibliotece Jagiellońskiej prowadzone są prace badawcze z zakresu źródłoznawstwa, dziejów kultury polskiej XV-XX w. i innych. Na podstawie zbiorów Biblioteki opracowywane są: *Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi Latinorum, qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur* oraz *Inwentarz rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej*. Biblioteka opublikowała ponadto albumy *Skarby Biblioteki Jagiellońskiej* i *Skarbiec bibliofila*.

Aktywną działalność w obszarze publikacji przejawia Archiwum Emigracji, będące pracownią Biblioteki UMK w Toruniu. W Archiwum Emi-

gracji zgromadzono spuścizny pisarzy, publicystów, wydawców, ludzi nauki i sztuki kręgów emigracyjnych, jak również ich księgozbiory, archiwa redakcji czasopism, oficyn wydawniczych i księgarskich oraz instytucji kulturalno-społecznych działających na emigracji w XX w. Najcenniejszą kolekcją jest archiwum tygodnika literackiego „Wiadomości” (Londyn 1946-1981). Materiały ze zbiorów Archiwum publikowane są m.in. w seriach: „literackiej” i „Artyści polskiego Londynu”, katalogach wystaw oraz czasopiśmie „Archiwum Emigracji”.

Podsumowanie

Biblioteki uniwersyteckie większość działań kulturalnych podejmują własnym staraniem. O pomoc w organizacji imprez często zwracają się do środowiska uczelni: pracowników i studentów. Szczególnie ważny jest udział studentów kierunków: kulturoznawstwo oraz informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, wolontariuszy oraz członków kół naukowych. Przykładem takiego współdziałania może być wystawa w Bibliotece UG pt. „Kaszuby – między naturą a kulturą”, przygotowana przez Klub Studencki „Pomorania” i Koło Naukowe Studentów Etnologii. Biblioteki w działaniach kulturalnych współpracują ponadto z instytucjami zewnętrznymi: innymi bibliotekami, fundacjami, stowarzyszeniami, muzeami, ośrodkami kultury zarówno miejskimi, jak i wojewódzkimi, domami kultury itp. Przejawem takich związków Uniwersytetu im. Jana Kochanowskiego jest Kulturalna Jesień – wystawa prezentująca wybrane wydarzenia Kieleckiego Centrum Kultury. Na uwagę zasługuje także wspólna współpraca Biblioteki UMK w Toruniu z tamtejszym Towarzystwem Bibliofilów im. J. Lelewela. W 2011 r. całoroczne obchody 85-lecia Towarzystwa Bibliofilów pod hasłem „Towarzystwo Bibliofilów Swojemu Miastu” były pretekstem do zorganizowania kilku wystaw:

- „Tematyka wydawnictw Towarzystwa Bibliofilów im. Joachima Lelewela w Toruniu z lat 1927-2011” – wystawa towarzysząca sesji bibliofilskiej „Grafika atrybutem piękna książki”,
- Association Internationale de Bibliophile,
- Piotr Gojowy: „Ekslibris i inne małe formy graficzne”,
- prezentacja wydawnictw Towarzystwa Bibliofilów w Toruniu i Wydawnictwa Mlotkowski.

Coraz ważniejsza staje się jednak współpraca z przedstawicielstwami administracji państwowej i samorządowej. Przybiera ona najczęściej for-

mę patronatu wojewodów, marszałków województw i prezydentów miast. Czasem jednak biblioteki szkół wyższych zapraszane są do realizowanych przez urzędy marszałkowskie programów. Taką współpracę nawiązały biblioteki UMK i UKW w ramach projektu kluczowego pod nazwą „e-Usługi – e-Organizacja – pakiet rozwiązań informatycznych dla jednostek organizacyjnych województwa kujawsko-pomorskiego”, w części dotyczącej komponentu „e-Kultura Kujaw i Pomorza”, realizowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013. Współpraca obejmuje obszary digitalizacji, szkoleń oraz promocji kulturalnych działań uniwersytetów. Ważne, że przy tej okazji działalność bibliotek wsparta zostanie drogim, wysokiej klasy sprzętem do digitalizacji przeznaczonym na potrzeby projektu.

Najczęściej biblioteki finansują bieżącą działalność kulturalną z własnego budżetu. Wspierają je niekiedy sponsorzy i fundacje. Nie było w kraju od kilku lat mechanizmów finansowych, które pozwalałyby na organizację większych przedsięwzięć kulturalnych w bibliotekach akademickich. O finansowanie bardzo kosztochłonnej digitalizacji (ze względu na konieczność zapewnienia wysokiej jakości sprzętu i wyspecjalizowanych usług) można było starać się jedynie przy dużych projektach, głównie w ramach funduszy unijnych. Nie każda biblioteka uniwersytecka ma możliwość skorzystania z takich programów (brak partnera za granicą, zasobów kadrowych, odpowiednich zbiorów). Z kolei barierą w korzystaniu z programów operacyjnych jest często konieczny wysoki wkład własny.

Uruchomiony w 2011 r. w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego mechanizm finansowania działalności upowszechniającej naukę nie pozwala na finansowanie działalności kulturalnej, poza przygotowaniem publikacji. Na wady takiego finansowania wskazywał w *Sprawozdaniu z działalności Biblioteki Uniwersyteckiej za rok 2011* dyrektor BU UAM dr Artur Jazdon: „Mankamentem DUNów jest brak możliwości finansowania zakupów sprzętowych, co jest ważne w związku ze złym stanem sprzętu do mikrofilmowania, digitalizacji czy obsługi użytkowników [...]. Stąd podejmowane, na razie bez rezultatu starania, o wpisanie takich zakupów do dużych projektów ogólnouczelnianych, które BU może i chce współrealizować (np. zakup kamer do digitalizacji w projektach zakładających budowę zasobów elektronicznych czy projektach e-learningowych)”.

Dopiero od 2012 r. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego wróciło do programów i konkursów, w których mogą uczestniczyć szko-

ły wyższe. Ogłoszono m.in. Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo kulturowe”. Biblioteki uniwersyteckie zainteresuje z pewnością priorytet 6 – *Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego*. Daje on szansę na dalszą digitalizację cennych obiektów przechowywanych w ich zbiorach, gdyż „Strategicznym celem priorytetu jest zainicjowanie kompleksowego procesu cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych, bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych, których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku, lub uczelni publicznych. Proces ten w sposób szczególny winien uwzględniać właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo zbiorów przeznaczonych do digitalizacji”. W najbliższym czasie okaże się, jaki przyniosło to efekt.

Artykuł niniejszy z pewnością nie przedstawia wszystkich zjawisk związanych z kulturalnymi inicjatywami bibliotek uniwersyteckich. Niektóre przedsięwzięcia zostały pominięte, inne z kolei, np. dotyczące finansowania obszaru kultury w bibliotekach, wymagają z pewnością szerszego omówienia. Pewne jest jedno – zapotrzebowanie społeczeństwa na szerszą ofertę kulturalną rośnie i biblioteki uniwersyteckie niewątpliwie będą coraz aktywniej uczestniczyły w jej przygotowaniu.

